

HAZAI TÜKÖR

TÓTH BÉLA

TISZA

(XXI. rész)

A SZŐNYEG

Az ember használati eszközeinek sok ezer esztendő's darabja. Szívesen következtethetnénk is, hogy a város egyik ősi foglalkozási ága a szőnyegkészítés. De nem így van. Harminc évvel ezelőtt Békésszentandrásról egy aszonyka átköltözött Csongrádra. Itt is csinálgatta a szőnyeget. A szomszédasszonyok odafigyeltek, megkívánták, megtanulták, ők is csinálgatták. Aztán egy egész utca csinálgatta. Manapság több százan csinálják. Szervezetten. Keretét a háziipari szövetkezet adja, amely 1955-ben létesült. A régi ruháit már kinőtte a szövetkezet, és efféle részlegei nőttek: csongrádi szőnyeg, perzsa szőnyeg, népművészeti szőttes, népművészeti festett kisbútor, fonott kisbútor és kosár, kézimunka, női fehérnemű és felsőruha, divatáru és ajándéktárgy, javító, lakossági szolgáltató részlegek (asztalos, lakatos, bádogos stb. szakmák).

276 ember van a központi műhelyekben, valamint 700 bedolgozót foglalkoztatnak. Az alakulás évében 180 ember egymillió forintos termelési értéket állított elő. 1965-ben 840 munkás 18 milliós értéket, 1967-ben már 21 milliós.

Sem a műhelyekben, sem a külvilágban nincsenek nagy zajjal. Alig tudunk róluk. Halk szavú elnöküknek mondom is, hogy másfelé kisebb produkiókat is jobban dobra szoktak ütni.

— Előbb tojik a tyúk, azután kotkodál.

De hát minek is kotkodálnának? Hatvanhétben 100 ezer négyzetméter csongrádi szőnyeget szőttek, egy darab sem maradt raktáron. Perzsából négyezer négyzetmétert, ami körülbelül 800 darab szőnyeg, és ezekből a legnagyobb méret 24 négyzetméter, darabonként 54 ezer forint, és egy darab sem maradt belőle vissza. Hanem a külföldiek, ott is inkább a tengerentúl, tud annyit a csongrádi szőnyegről, mint Belgium és Hollandia a csongrádi konyhabútorról. Minek kotkodáljanak? Kétezer négyzetméter perzsájukat elviszik évente dollárért. Most az új mechanizmusban négyzetméterenként külföldnek is 6 dollárral emelték az árakat, de így is kell. Sőt több kellene.

Bútoraikból háromszor nagyobb a rendelésük, mint a kapacitásuk. Ezért vannak csöndben.

A központi perzsa-műhely is csöndes, mint a templom. Nagyon szép csongrádi perzsákat gyönyörű csongrádi lányok és menyecskek csomóznak. Nem tudom, miért nem festik meg őket ebben az együtthatásban a piktorok. Kész téma. Avatott kezű festő számára való a szerény, szolid színek együttese, a serény mozgású szépségekkel. Naponta ötezer csomót köt egy ember havi 1300—1400 forintért. Öt nap alatt épül meg egy négyzetméter szőnyeg. A fejük fölé akasztott mintára lesve gyíkfürgeséggel bújtatják a fonalat a kifeszített tartószálak között. Csak susogva kérdem az egyik, nyilván legszebb menyecskeféléit.

— Aztán otthon, gondolom, szép perzsákkal teli a szoba?

Kitör belőle a kacagás.

— Miért volna? Elkélne persze nagyon. De hát aki mozdonyt csinál, van-e annak otthon mozdonya?

— Valami kisebb perzsa akkor?

— Aki mozdonyt csinál, annak kis mozdonya sincs otthon — mondja a menyecske, s szép fogsorával kacag.

SÜRGÖNY PANNI

Csongrád utcái a mai kornak megfelelően éppúgy fel vannak turkálva, árkolva, hogy elkelve bármelyik fővárosi negyednek. Az árkok fölött itt-ott emberek dolgoznak, mint Pesten. A földkupacok és sáncok barikádjai és irányító táblái között bókászva érdeklődöm egy bedolgozó szőnyegszövőnő lakcíme után. Szeretném megnézni az otthoni munka áhítatát. Elég erős szelek fújnak, olyanok, amik hirtelen jönnek, aztán elülnek. A csatornák egyik átjárójánál kézi pumpával szivattyúzza az árok vizét egy rezes arcú negyvenes férfi. Kalapját nagy játékkal lerántja a szél, kicsit meglebegteti a feje fölött, s bevágja a vizesárokba.

— Az anyja hat szentségét! — mordul föl az ember, míg a kalap után kap. No, ez már engem érdekel.

— Miért éppen hat szentség?

— Azért hat, mert a hetediket elsikkasztotta Sürgöny Panni.

Ennek kapcsán több kérdések is felmerülnek bennem.

— Ki volt az a Sürgöny Panni?

— Hát az már nem él. De míg élt, akkora hírharang volt, hogy sebesebben járt a hírlélelése, mint a sürgönynek. Amit megtudott, azonnal szétvitte, mintha általában fogadta volna föl. Örök szokása volt neki, így aztán Sürgöny lett a neve. De volt egy tehenük, váratlanul elapasztott. Hát az nagy istencsapása egy-egy sokszájú családnál. Tudott aztán Sürgöny Panna gyógyírt keresni a bajra, egy cigányaszszony köcsögnyi szilvalekvárért megkuruzsolta a bajt, azt mondta Panna néninek, vasárnap győnjön, áldozzon, de az ostyát, mikor a pap a nyelve hegyére teszi, kapja ki a szájából, vigye haza, keverje korpába, adja be a tehénnek, megjön a tej. Sürgöny Panna meg is cselekedte. Hogy megjött-e a tehén teje, azt én már nem tudom, de a hírt Sürgöny Panna sürgősen szélnek eresztette. Hogy ellopta az ostyát, az oltáriszentséget. Így Csongrádon csak hat szentség maradt, mióta Panna néni szegény, így cselekedett, nyugodjon békességben.

BÁDOGSZAMÁR MEG A TRANZISZTOROS PIKULA

Keresem a szövetkezetnél kapott címet. Lassan rám alkonyul, messi is van az a ház, az új városrészt új utcájában. Villamos nincsen, autóbusz is ritkán, így *talpuszon* lépdelek kifelé. A házak erre nem nagyon régiek ahhoz képest, hogy kis száz évvel ez a terület még a Tisza birodalma volt, és halak jártak az utcák, házak között. Aszályosabb nyarakon nagy békacsordák zengték teli a levegőt. A házak erre tisztességtudók és igazbeszédűek, a szónak abban az értelmében, mint bárhol a világon, a házról ismeretlenül is leolvashatjuk a benne lakó mivoltát anélkül, hogy tudnánk, ki lakik odabenn. Ahogy jó ízű könyvből vidáman következtet az ember az íróra, noha sokszor a fene se törődik vele, hogy hogy is hívják. Igaz, már Juhász Gyula is megmondta: nem a pacsirta fontos, csak a dal. Erre is beszélnek a házak.

Betonpalinccsal, vaskapuvall kerített, utcára ikerablakokkal néző ház először azt mondja: pénz az van, ész is. Igény is, lehetőség is. Így nekiindultunk az örökéletnek. Mert ezt a beton garádfalat, ezt a vaskaput három emberstációig nem rágja szét az élet. Ebbeli gondolatokkal megépített ház pedig számosan sorakozik az új városban. Három életre. Mikor pedig egy embernek abból csak egy van. De hát baj az? Helyenként öregecske ház is gubbaszt az örökéletűnek indulók mögött. Itt már kevés munkájú, és ehhez szokott igénnyel élő öreg családok laknak. Az ő virágzó korukban még a deszkakerítés jelezte a mód meglehetőségét. Azóta sok víz lement a Tiszán, esők, szelek, fagyok, napok harapdálták ki porciójukat a kerítésből, a mohos cseréptetőkből, a gerendázatból, és mindenből, amihez jussuk van. És ilyen helyen nyoma sincs annak, hogy újhodni kezdene a ház. Itt már a hátralevő időre úgy jó minden, ahogy van. Kiszolgál már bennünket, míg élünk.

A címül mondott ház közel lehet, és itt is van. Módos, fordított; gyalult, festett kapuk, beton bálványokon. A gerincen kopott tollú fehér kangalamb dagasztja bögyit, úgy udvarol maga körül forogva egy nyugodalmasan bámészkodó, magas nyakú postalánynak.

Itt nincs csengő, s a kapu nyitva. Faragott oszlopokra futó lugas alatt piszmog az üveggang előtt egy legényféle, juhászos öltözetű ember. A kalapja fekete, és fekete hímzett labji mutatja a szakmát, de nadrágul már Texas-t visel, ahogy a fővárosban is szokás, térdhajlásban trisóval kifakítva.

— Mire végzi? — igyekszem azonnal a közlekedés drótját megrezegtetni.

— Csutakolom a számaramat.

— Melyik a ló, ha a Pannónia számár?

DINNYÉS F.: ÁSÓ EMBER

— A mai juhásznak minden motor számár. Bádogszámár. Most ezen kocogunk. Ez nem eszik, ha nem hajtjuk. De hát gondolni kell ezt is.

— Hanem akkor, ha nincs nyájban számár, mi tartja össze a falkát?

— Van vezérürü. Tudja az a dolgát. Aztán zsandárnak ott van a puli, azok fölött meg a mienk a hatalom.

Bizony istenesen mondom, olyan juhászlegényt találtam, amelyet a népdalok és a falvédő ábrázol. Magas, barna, csinos, értelemmel és szépséggel teli arcú.

— Mióta juhászcodik?

— Van vagy négy esztendeje. Hogy leérettségiztem, már jöttem is az államiba. Mindjárt juhásznak. De közben katonáskodtam is egy kicsit, aztán újra vissza.

— Nem akart tovább tanulni?

— Nem tört érte a csihori. A háromezret megkeresem, persze nem íróasztalnál és nem napi nyolc órában, hát hova kapkodjak?

— S a juhászatban sem akar előrerukkolni?

— Szakmunkás vagyok már, mit akarjak? Juhászból több kell, mint birkamérnökből. Van jó gödöllői birkamérnökünk, azt úgysem hajazhatnánk meg.

— Aztán maga legény?

— Hát még egy kis ideig.

— Mivel telik az ideje, amikor szabadnapos?

— Eddig építkezünk, abba belement az erő meg az idő, meg a pénz. Este a komákkal ellófringálunk egy ideig, zeneiskolába, muzsikálgatunk, ahogy bármiféle legényembernek néha kutyaságokban is telik az ideje. Hanem ez az országos *ki mit tud* zajgás minket is odavert, hogy benevezzünk. Muzsikával. Elkezdtek mi a készülődést még hatvanhatban, ahogy leszereltem. Az ezrednél klarinétos voltam. Azelőtt meg tilinkós voltam már az úttörőknél. Hát persze az olyan bodzafa tilinkó volt, apám sütögette ki a lyukait tüzes vassal. De jó szóló szerszám az máig is, mert méretre készül. Csak közben az ezrednél rátapintottam a klarinéra. Ott a karmester megokította kicsit kottát olvasni. Már a második évben örökös tagja voltam a zenekarnak. Azt nem mondom, hogy szólista voltam, de ha magamra maradtam, akkor sem ijedtem meg a banda vezetésétől. Latolgattuk itthon, fiatal bojtárok, nem ártana valamiféle zenekart összesikeríteni. De olyat, hogy a tévébe is eljuthassunk. Tavalý már volt hangerősítők, hangfalunk, a gazdaság megvette a felszerelést, de ami hiányzott, azt összebütüköltük a csongrádi gyárakban. A télen már a gazdaság ünnepegein föllépegettünk. Lehet, hogy nem jól muzsikálunk még, de a hangerősítővel tudunk olyan ricsajt csapni, hogyha akarjuk, kimennek az ablaküvegek. Közben beneveztünk a *ki mit tud*-ba, és elég rendszeresen csináltuk a próbákat. Ment is minden. Nyolcan vagyunk benne. Van mindenünk az orgonától a rumbatókig, csak ahogy nagyban készülődünk, a szolgálatunk a kenyérkeresetben nem mindig úgy jön ki, hogy egyszerre legyünk szabadok. Hát az egyik bojtárkománk, a gitárszólós, nem tudott szabadulni a szolgálatból. Most nemrégiben hodályos volt, húsvét előtt, jócskán, már potyogtak a kisbirkák, hát oda kellett ügyelni, bármennyire muzsikálhatnékja volt. Bántotta a komát szörnyen, hogy alig két héttel a föllépés előtt hodályra vágják. Nem ivós, de akkor mérgében föllöntött a garatra, és bejött a kultúrba azon ganéjosan, hóna alatt a pakfon kampó, ahogy belépett, egyből belevágott a nagybögőbe, aztán az egyik hangszerszekrénynek esett. Mire lekaptuk a lábáról, összekalapált vagy tízezer forintnyi kárt. Aztán elbögte magát. Nem volt nagyon részeg. Azon ridogált a koma, hogy jaj, de nagyon szépen muzsikálunk, hiszen elhallatszik Bokros túlsó széléig. Így aztán a koma egyúttal szétütötte a berendezést is. De már az idén nekimegyünk. Nem a komának.

— Mondom, miért jöttem.

— Annusunk csinálgatja az Alcarazokat, de ő máma odabe van Szögedébe a nénémeknél. Anyámék meg kint dolgoznak, szedik a krumplit a háztájiban. Nem sok világossággal szolgálhatok a szőnyegszövésről. De megmutatom. Annusunk süt, főz, mos, minden házi munkát végez, aztán ami ideje van, akkor csinálja az Alcaraz-t. A munkája mellett 600—700 forintot csomóz össze havonta. Ez valami spanyol minta, de Csongrádon tervezték, a külföldiek megszerették, a megkülönböztetett szimbólum márkát ezzel a névvel illették: Alcaraz. Nem tudom, mit jelent.

— Szép szőnyeg. Szépek a színei.

— Itt festik pedig a szövetezetben. Abba is beletanultak a csongrádiak. Pedig egy se vegyész mérnök. Kis esze, meg sok türelme, tapasztalata van annak a néhány embernek. Talán a természet se tud annyi színt föltámasztani, amit ezek a gyapjúfestők ne tudnának előállítani. Pedig ha látná, milyen füstös, kormos, primitív műhelyben készül.

— Tehetséges népek élnek erre.

— Talán másfelé se rosszabbak. Csak még nincs kinyitva a szemük.

(Folytatjuk.)